

معرفی نُسخ دست‌نویس و چاپ‌سنگی اهدائی

نسخه‌های تازه وارد

■ وجیهه شریفی
کتابدار، کارشناس
کتاب خطی و چاپ‌سنگی

■ مقدمه

مؤسسه فرهنگی و کتابخانه میرداماد، با هدف شناسایی، حفاظت و نشر آثار اندیشمندان و هنرمندان جرجان و استرآباد و هم‌چنین نگاهداری از نسخه‌های قدیمی؛ اعم از دست‌نویس، چاپ‌سنگی و چاپ‌سری - به‌عنوان سرمایه‌های ملی و منطقه‌ای- بخشی از فعالیت‌های خود را به شناسایی و گردآوری نُسخ قدیمی موجود نزد افراد، خانواده‌ها، کتابخانه‌های خصوصی و عمومی، معطوف ساخته و تاکنون منابع ارزشمندی از آثار دانشمندان، نویسندگان، شعرا، خوش‌نویسان و کاتبان سرزمین استرآباد و گرگان را فراهم آورده است. یکی از مهم‌ترین و اصلی‌ترین منابع تأمین و گردآوری نسخه‌های دست‌نویس و چاپ‌سنگی موجود در گنجینه نُسخ قدیمه مؤسسه فرهنگی میرداماد، اهداء نسخه‌های شخصی و خانوادگی است.

علاوه براین، در آرشیو دیجیتال مؤسسه و کتابخانه میرداماد نیز فایل دیجیتال تعداد بی‌شماری از نسخه‌های قدیمی موجود در این منطقه و یا نسخه‌هایی از آثار اندیشمندان منطقه در کتابخانه‌های عمومی سراسر دنیا، وجود دارد، که بخش عمده‌ای از این آرشیو به واسطه لطف و همکاری و حسن‌نیت اهالی و شهروندان این استان فراهم شده است؛ به‌طوری‌که دارندگان نُسخ قدیمی چاپی و دست‌نویس می‌توانند نسخه‌های خود را به صورت امانی در اختیار مؤسسه قرار دهند، تا ضمن تهیه یک نسخه تصویر دیجیتال از این نسخه‌ها، شناسنامه نُسخ نیز استخراج شده، سپس اصل نسخه به همراه فایل دیجیتال و شناسنامه نسخه، به صاحبان آن بازگردانده شود.

از اواسط اسفندماه ۱۴۰۴ تا اردیبهشت‌ماه ۱۴۰۵ چهار مجلد نسخه قدیمی؛ اعم از چاپی و خطی به گنجیه نُسخ قدیمه مؤسسه میرداماد اهداء شده است؛ یک جلد از این چهار نسخه، توسط آیت‌اله سیدمجتبی نورمفیدی، یک جلد توسط خانم فاطمه کبیر (موحدی) و دو جلد توسط آقای علیرضا نوروزی، به مؤسسه اهداء شده‌اند، که در ادامه به معرفی این چهار مجلد خواهیم پرداخت.

■ لوامع الدّرر (فقه-عربی-دست‌نویس)

کتابی است از ملا محمد نصرآبادی، به زبان عربی، در شرح دو باب «قضا» و «شهادات» از کتاب «شرایع الاسلام» تألیف علامه حلی. نسخه‌ی یادشده، به خط مؤلف (نسخه اصل) بوده و در زمان تحصیل ملا محمد نصرآبادی در نجف به رشته تحریر درآمده است. این نسخه در قطع وزیری و مشتمل بر ۲۲۰ برگ است. ملا محمد این نسخه را به خط نسخ ریز ۲۳ سطری تحریر نموده و هرچند به نظر می‌رسد که نسخه‌ی پیش‌رو، نسخه‌ی بیاض است؛ یعنی نسخه‌ای است که از روی نسخه‌ی مسووده پاک‌نویس شده، لکن مؤلف بعدها نیز تغییراتی در آن صورت داده؛ برخی عبارات و سطور را قلم گرفته، برخی سطور را شسته و جای آن متن دیگری نوشته، برخی اوراق را به هم چسبانیده تا نوشته‌های آن مستور بماند و در حاشیه‌ی برخی اوراق نیز حاشیه‌نویسی کرده و البته گاهی حاشیه‌ها را نیز شسته و جای آن‌ها حاشیه دیگری نوشته است.

کتاب لوامع الدّرر شامل دو بخش است: بخش نخست «شرح کتاب القضا از شرایع الاسلام» و بخش دوم نیز «شرح کتاب الشهادات از شرایع الاسلام». قسمت عمده‌ی این نسخه، به بخش نخست؛ یعنی شرح کتاب القضا اختصاص داشته، از مجموع ۲۲۰ برگ نسخه، ۱۵۰ برگ آن را شامل می‌شود.

ملا محمد نصرآبادی شرح کتاب القضا را در ذیحجه ۱۲۶۶ و شرح کتاب الشهادات را در دهه اول شعبان ۱۲۶۷ به پایان رسانیده است. محل تألیف و تحریر نسخه نیز نجف اشرف است، چنان‌که مؤلف در پایان شرح کتاب القضا ابتدا محل تألیف و تحریر را با عنوان «ارض الاقدس نجف الاشرف» ضبط کرده، اما بعداً عبارت «ارض الاقدس» را قلم گرفته است. در پایان شرح کتاب الشهادات نیز نام محل تألیف و تحریر «مشهد المقدس الغروی» ثبت شده است.

صفحه انجام نسخه خطی لوامع الدّرر
تألیف ملا محمد نصرآبادی

آغاز کتاب: «بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله رب العالمين والصلوه والسلام ... و بعد فهذا ما برز من لوامع الدّرر على شرایع الاسلام من تألیفات العبد الخاطی المحتاج الى الله الغنی محمد بن محمد نصرآبادی استرآبادی عفی الله عن جرائمها راجياً من الله تعالى ان يجعله خالصاً لوجهه الكريم و ذُخْراً ليوم الدين بلطفه العميم فانه رجاء عطوف رحيم و ان يعصمني فيه عن موارد الخطا و الزلل في القول و الكتب و العمل و ما توفيقى الا بالله و عليه توكلت و اليه انيب فانه قريب مجيب قال المصنف قدس الله روحه كتاب القضاء و هو...».

انجام کتاب: «والحمد لله الذى وفقنا لاتمام شرح جميع مسائل قضاء الشرايع و شهاداتها و نسئله بمحمد و آله

الطاهرين المعصومين ان يجعله خالصاً لوجهه الكريم فانه عطفو رحيم».

رقم انجام شرح كتاب القضا: «تم كتاب القضا و يتلوه كتاب الشهادات انشاء الله تعالى على يد مؤلفه الفقير الى ربه الغنى محمد الاسترآبادى عفى الله عن جرائمه و جرائم والديه بلطفه و كرمه فى ارض الاقدس نجف الاشرف فى شهر ذى الحجه سنه ١٢٦٦».

رقم انجام كتاب الشهادات: «وقد فرغ من تأليه مؤلفه الفقير الى الله الغنى محمد الاسترآبادى فى العشر الاول من شهر شعبان المعظم من سنه سبع و ستين و مائتين بعد الالف من الهجره النبويه بالمشهد المقدس الغرورى على ساكنه افى الضلوه والسلام والحمد لله اولاً و آخرأ و ظاهراً و باطناً سنه ١٢٦٧».

■ **ضمایم و اضافات:** از ویژگی‌های نسخه‌ی موجود از لوامع الدرر، این است که در اوراق استقبال کتاب، متن اجازه‌ی شیخ مهدی آل کاشف الغطاء برای ملا محمد نصرآبادی درج شده است.

این نسخه در زمستان سال ۱۴۰۴ توسط حجه الاسلام ناصرالدین انصاری (ساکن شهر قم) به مؤسسه دارالمعرفه قم اهداء شده و سپس آیت‌اله سیدمجتبی نورمفیدی این نسخه را به مؤسسه میرداماد گرگان اهداء نموده‌اند.

■ طوفان البكاء (مقتل - فارسی - دست‌نویس)

کتابی است فارسی در مصائب اهل بیت پیامبر (ص) - به‌ویژه امام حسین (ع) - تألیف محمدابراهیم جوهری‌هروی. این کتاب از معروفترین مقتل‌های فارسی‌ست، که به نثر و نظم روان نگارش یافته است. طوفان البكاء مشتمل بر یک مقدمه و ۱۴ آتشکده و هر آتشکده در چند شعله و یک خاتمه در احوال مؤلف می‌باشد.

مشخصات ظاهری: کاغذ آهارمهره نخودی و نباتی‌رنگ. خط نستعلیق آمیخته با شکسته ۲۷ سطری. کاتب: مهدی‌ابن باقر [استرآبادی]. تاریخ کتابت: دوشنبه، دهه اول ربیع‌الاول ۱۲۶۲ هجری. جلد تیماج قهوه‌ای با حاشیه زنجیره‌ای ضربی. قطع: رحلی.

این نسخه در فروردین‌ماه ۱۴۰۵ توسط آقای علیرضا نوروزی به مؤسسه فرهنگی میرداماد اهداء شده است.

صفحه آغاز نسخه خطی طوفان البكاء
به خط مهدی ابن باقر استرآبادی

■ معراج السعاده (اخلاق- فارسی- چاپ سنگی)

کتابی است در موضوع اخلاق اسلامی، تألیف ملا احمد نراقی، که گفته می‌شود این کتاب تلخیص فارسی جامع السعادات نوشته ملامهدی نراقی است.

مشخصات نسخه: چاپ سنگی، به خط محمدحسن ابن ملاابوالقاسم خوانساری، به اهتمام آقامحمداسماعیل ابن حاجی ملاکبر تاجر کتابفروش خوانساری، در سال ۱۳۱۴ هجری در مطبعه مستعان السلطان در طهران به چاپ رسیده است. قطع رحلی نسخه، جلد تیماج عنابی ساده و فرسوده.

این نسخه در فروردین ماه ۱۴۰۵ توسط آقای علیرضا نوروزی به مؤسسه فرهنگی میرداماد اهداء شده است.

صفحه آغاز معراج السعاده چاپ سنگی

چاپ ۱۳۱۴ هجری قمری

■ معراج السعاده (اخلاق- فارسی- چاپ سنگی)

کتابی است در موضوع اخلاق اسلامی، تألیف ملا احمد نراقی.

مشخصات نسخه: این نسخه به اهتمام ملاحسن و آقامحمدصادق خوانساری تصحیح و آماده سازی شده است و توسط میرزاآقای کمره‌ای در تاریخ اول ربیع الثانی ۱۲۸۱ مکتوب گردیده و در کارخانه کربلایی محمدقلی و کربلایی محمدحسین در طهران به چاپ رسیده است. قطع نسخه رحلی، جلد تیماج قهوه‌ای ساده.

این نسخه در اسفندماه ۱۴۰۴ توسط خانم فاطمه کبیر (موحدی) به مؤسسه فرهنگی میرداماد اهداء شده است.

صفحه آغاز معراج السعاده چاپ سنگی

چاپ ۱۲۸۱ هجری قمری